

Profesor Jerzy Woyke honorowym członkiem IBRA

International Bee Research Association obchodziła w 2011 roku mił uroczysto . W swojej ponad 60-letniej działalności wydawniczej, polegającej głównie na wydawaniu artykułów naukowych, najbardziej prestiżowe czasopismo tej instytucji, publikujące oryginalne pszczelnicze prace – „Journal of Apicultural Research” (JAR) – obchodził swoje 50-lecie.

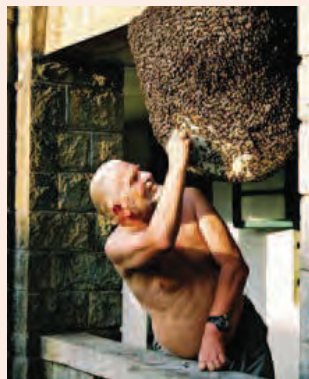
Jerzy Wilde

W tę okraǳą rocznicę tylko jeden naukowiec zasłużył na szczególne wyróżnienie. Jesteśmy dumni, że dotyczy to Prof. Jerzego Woyke. Był on autorem publikacji w pierwszym wydaniu tego czasopisma (Woyke J. 1962. The hatchability of „lethal” eggs in two sex allele fraternity of honeybees. J. apic. Res., 1: 6-13). Tak się też pięknie złożyło, że jest on także autorem artykułu w tomie zamykającym 50-letnią działalność JAR (Woyke J. 2011. The mating sign of queen bees originates from two drones and the process of multiple mating in honey bees. J. apic. Res., 50 (4): 272 – 283).

Za szczególnie wyróżniającą się działalność na rzecz IBRA, prof. Jerzy Woyke został honorowym członkiem tej organizacji zasłużonej dla krzewienia nauk pszczelniczych w świecie. Jak napisał Hans Kjaersgaard, przewodniczący Zarządu IBRA: „Proszę przyjąć to wyróżnienie jako uznanie Pana wybitnej kariery naukowej, jak i wielkiego wkładu w Journal of Apicultural Research. Jest Pan nie tylko Autorem, który opublikował pracę w I wydaniu w 1962 i ostatnim zeszytacie 2011 roku, ale także jedynym, najdłużej i wciąż piszą-

cym do naszego czasopisma.” W odpowiedzi prof. J. Woyke napisał: „Jest to najwybitniejsze wyróżnienie dla mnie, ponieważ IBRA jest najważniejszą w świecie organizacją apidologów”.

Z tej okazji Redaktor Naczelny JAR Dr Normann Carreck napisał specjalny artykuł poświęcony zarówno jubileuszowi JAR, jak i Prof. J. Woyke, honorowemu członkowi IBRA. Myliłby się jednak ten, kto sądzi, że działalność naukowa prof. J. Woyke ograniczała się tylko do tych 2 wyżej wymienionych artykułów. Jest on Autorem 68 oryginalnych publikacji zamieszczonych w Journal of Apicultural Research. Warto może z tej okazji, choć w skrócie przybliżyć tematykę tych prac. Pierwsza i wiele kolejnych prac opublikowanych w JAR dotyczyły rozwiązań zagadnienia determinacji płci u pszczół. Dotychczas uważano, że samice (robotnice i matki) rozwijają się z jaj zapłodnionych, a trutnie – samce z niezapłodnionych. Prof. Woyke udowodnił, że trutnie mogą rozwijać się również z jaj zapłodnionych. Prace te wyjaśniły także przyczyny powstawania czerwiu rozstzelonego, to jest

Fot. 1. Indie badanie pszczół olbrzymich *Apis dorsata* wymaga odwagi, a wykonywanie tego półnago – niezwykłych umieć tno ci.

ginięcia do 50% larw i opisał odkrycie substancji kanibalizmu u pszczół. Prof. J. Woyke opracował także metody wychowu trutni z jaj zapłodnionych. Dotychczas nikt nigdy takich trutni nie widział. Wykrył i pierwszy opisał ponadto plemniki diploidalne i wielokrotne, a także określił liczbę chromosomów udowadniając, że trutnie powstają z zapłodnionych jaj. Opisał także narządy rozrodcze oraz określił długość plemników pochodzących od trutni zwykłych (haploidalnych), jak i diploidal-

nych. Z innego artykułu można było dowiedzieć się o strukturze widzianej w mikroskopie elektronowym pojedynczych i wielokrotnych plemników diploidalnych pszczoły miodnej. W czasopiśmie tym Prof. J. Woyke dyskutował także o możliwościach uzyskania pszczoł triploidalnych, czyli posiadających potrójną liczbę chromosomów.

Kolejna praca Prof. J. Woyke opublikowana w JAR udowodniła wielokrotną kopulację matki pszczelej. Dotychczas uważano bowiem, że matka pszczoła kopuluje tylko z jednym trutniem. Zmieniło to całkowicie podstawy genetyki pszczoł. Profesor jako pierwszy scharakteryzował także genetyczne właściwości stadów rozwojowych dzikich pszczoł i ich mutantów.

Inny pakiet prac dotyczył opracowania metody sztucznego unasieniania matki pszczelej przyjętej w świecie za standardową oraz polepszenia efektywności sztucznego unasieniania przez zbadanie optymalnych warunków, w jakich powinna przebywać matka pszczoła po zabiegu. Badano wpływ różnych warunków i sposobów przechowywania matek przed i po sztucznym unasienieniu na efektywność inseminacji, tj. przeżywalność matek, zdolność opróżniania jajowodów, liczbę plemników w zbiorniczku nasiennym i koncentrację nasienia. Wyniki tych badań miały duże znaczenie praktyczne, szczególnie przy masowym unasienianiu matek pszczelich. Przez zastosowanie wypracowanych w tych badaniach metod istotnie zwiększono efektywność sztucznego unasieniania. Wyniki badań nad doskonaleniem sztucznego unasieniania są nadal często cytowane w literaturze światowej i wykorzystywane w wielu krajach. Niewątpliwie zaliczy

Fot. 2. Prof. Jerzy Woyke nawet przyjazd do Mysuru po wi. cił głównie obserwacjom sposobu budowania gniazda przez *Apis dorsata*.

ciany tego pi knego pałacu bowiem wyj tkowo upodobały sobie pszczoły olbrzymie na miejsca gniazdzowania.

je można do największych osiągnięć praktycznych. Określono także dynamikę i opracowano matematyczny model unikania nasiennego sztucznie unasienionych matek pszczelich przetrzymanych w różnych warunkach.

Prof. J. Woyke stwierdził także, iż istnieje ujemna korelacja między wiekiem larw przekładanych do wychowu, a jakością wychowanych matek pszczelich, czyli większe i jakościowo lepsze matki, mające więcej rurek jajnikowych i większe zbiorniczki nasienne wychowuje się z młodszych, kilkugodzinnych larw. Udowodnił również, że unasienianie sztuczne lepszych jakościowo matek daje lepsze rezultaty. Opisał także podstawowe czynniki wpływające na produkcję miodu przez pszczoły, ze szczególnym uwzględnieniem korelacji między wielkością rodziny pszczelej, długością życia robotnic a wydajnością miodową. Profesor wykazał również dodatni wpływ podawania fumagiliny na produktywność rodzin pszczelich. Odkrył ponadto, że jaja pszczoł ustawicznie zmieniają swą wielkość w ciągu całego okresu inkubacji. Opisał także interesujące zjawisko zwiększenia ilości pokarmu podawanego wszystkim larwom

w rodzinie pszczelej zaraz po jej osieroceniu.

Następne ważne prace opublikowane w JAR dotyczyły biologii naturalnego unasieniania, opisanie różnic w budowie organów rozrodczych, jak i opracowania metody sztucznego unasieniania pszczoł indyjskich *Apis cerana indica* oraz rozwiązania zagadnienia determinacji płci u tych pszczoł. Prof. J. Woyke opisał tu także efektywność wychowu cerwui i uciezki (migracje) pszczoł.

Prof. J. Woyke zbadał i opublikował w kilku artykułach w JAR biologię i opracował metody zwalczania groźnego

paszyta pszczoł *Tropilaelaps clareae* bez użycia jakichkolwiek środków chemicznych. Pozwoliło to uratować pszczołę miodną w Azji Południowo-Wschodniej. W rezultacie tego ogromnie wzrosła produkcja miodu i niektóre kraje jak np. Tajlandia i Wietnam stały się eksporterami miodu.

I wreszcie cykl prac publikowanych w JAR w ostatnim dziesięcioleciu opisujących nowe fakty z biologii pszczoły skalnej *Apis laboriosa* i pszczoły olbrzymiej *A. dorsata*. Do nich należy zaliczyć opisanie periodycznych lotów masowych obu wymienionych gatunków, a także opracowanie metody utzymywania w jednym gnieździe gatunków pszczoł wolno żyjących (*A. dorsata* i *A. laboriosa*) wraz z pszczołami ulowymi (*A. mellifera* i *A. cerana*). Zbadanie wzajemnego zachowania się w jednej rodzinie pszczoł wolno żyjących i żyjących w ulach. Odkrycie odmiennego zachowania higienicznego u wolno

żyjących gatunków *A. dorsata* i *A. laboriosa* polegającego na nieodsklepieniu komórek z martwym czerwiem, co zapobiega rozprzestrzenianiu się chorób i pasożytów. Wykazanie, że periodyczne wieczorowe loty trutni *A. dorsata* są wykonywane przez pszczoły zbieraczki. Opisanie zachowań obronnych pszczoł *Apis laboriosa* w Nepalu, *Apis dorsata* w Indiach i *Apis dorsata brevilligula* na Filipinach.

Obecnie znajduje się w druku w JAR praca opisująca, które urwiska skalne i dlaczego *A. laboriosa* i *A. dorsata* wybierają na miejsca gniazdowania w Indiach, Nepalu i Bhutanie. Opublikowanie 68 oryginalnych rozpraw w JAR nie wyczerpuje całej aktywności Prof. J. Woyke dla IBRA. W „Bee World” czasopiśmie wydawanym także przez IBRA Profesor opublikował 5 prac oryginalnych. Nie można nie wspomnieć także o licznych recenzjach artykułów wysyłanych przez innych autorów. Łącznie Prof. J. Woyke wykonał

Fot. 3. Obserwacje karliczki (*Apis florea*) w Bangalore. Wymagaj one skupienia i cierpliwo ci, szczególnie gdy „dla potomno ci” dokumentujemy je kamer .

47 recenzji prac wysłanych do JAR przez innych autorów.

Niewątpliwie Prof. J. Woyke swą aktywnością naukową, w pełni i jak nikt dotychczas, zasłużył sobie na honorowe członkostwo IBRA. Panie Profesorze, serdecznie gratulujemy i życzymy wiele zdrowia i jeszcze licznych artykułów pisanych nie tylko dla IBRA.

Prof. dr hab. Jerzy Wilde

Katedra Pszczelnictwa,
Wydział Bioinżynierii Zwierząt
Uniwersytet Warmiński-Mazurski w Olsztynie,
Stonieczna 48, 10-957 Olsztyn
jerzy.wilde@uwm.edu.pl

Burza pszczelarskich mózgów

W najważniejszym dla polskiego pszczelarstwa miejscu, Pszczelej Woli, spotkali się pszczelarze z całej Polski. III Lubelska Konferencja Pszczelarska zgromadziła ponad 400 żądnych wiedzy i nowych doświadczeń pasieczników. Hasłem przewodnim konferencji były aktualne problemy nowoczesnego pszczelarstwa i tej idei podporządkowana była tematyka wykładów oraz dyskusji. W trakcie 3-dniowej (3-5 lutego) Konferencji wystąpiło 30 wykładowców.

400 słuchaczy to więcej niż mogła pomieścić sala konferencyjna pszczelowskiego inter-

natu. Ważne jest to, że frekwencja świadczy o odradzaniu się naszego pszczelarstwa.

Dlatego słowa uznania należą się organizatorom imprezy: Zespołowi Szkół Rolniczych w Pszczelej Woli, Lubelskiemu Ośrodkowi Doradztwa Rolniczego oraz Lubelskiemu Towarzystwu Pszczelniczemu. Najbardziej jednak zasłużoną postacią dla Konferencji jest nasz szkolny kolega, Cezary Kruk, absolwent Pszczelej Woli, a obecnie pracownik naukowy LODR w Końskowoli. Konferencja to Jego „dziecko”, to właśnie Czarek ją wymyślił, a dzięki właściwej Mu konsekwencji w działaniu

zamysł doprowadził do końca. Obecnie Konferencja to taka impreza, na której oprócz „zwykłych” żądnych wiedzy pszczelarzy spotkać można wszystkich „wielkich” pszczelarskiego świata. Na pszczelowskiej Konferencji nie wypada obecnie nie być.

Sławomir Trzybiński

